

אגעדאנק

על פרשת השבוע

פרשת בלק תשפ"ג

© כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריה"ת

בכ"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

פרשת בלק

בפרשיות קרח חקת ובלק, יש בכל אחת מהן בשם הפרשה את האות ק', אבל בפרשת 'קרח' הק' בתחילה, ב'חקת' באמצע, וב'בלק' בסוף. אמר בזה הרה"ק רבי משה מראזוואדב ז"ל, הענין כי האות ק' רומזת על 'קדושה', (ראה שבת קה, א), ולכן, קרח שהתחיל את מחלוקתו באמרו "כי כל העדה כולם קדושים", לכן האות ק' היא בראשית שם הפרשה. פרשת חקת היא בענין פרה אדומה המטהרת את הטמאים ומטמאת טהורים לכן אות ק' היא באמצע. ובפרשת בלק מדובר ממואב שלבסוף יצאה ממנו רות המואביה אמה של מלכות, ולכן הק' הוא בסוף...

וירא בלק בן צפור. הקשה הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן ז"ל דמצאנו בתורה הק' ב' פרשיות שפותחים בתיבת 'וירא' וירא אליו השם' בפרשת וירא, וירא בלק' בפרשת בלק.

מדוע שם נקרא פרשת וירא, וכאן פרשת בלק? האם משום שכבר יש פרשה וירא קודם לכן? וביאר רבי מאיר'ל שבלק שהיה "ערליכער גוי", כי הלכה בידוע שעשוי שונא ליעקב ולא כל הגויים מקיימים הלכה זאת בגלוי, ומדברים אחד בפה ואחד בלב, רק בלק היה גוי כשר שקיים 'בסתר ובגלוי' את שנאת עשוי ליעקב. לכן מגיע לו שתקרא הפרשה על שמו, פרשת בלק.

וכתב האדמו"ר מגור הרה"ק בעל ה'בית ישראל' זצוק"ל שמכיון שנצטוונו מצות הזכירה 'עמי זכר נא מה יעץ עליך בלק', לכן כשמזכירים במנין הימים ש"היום יום פלוני פרשת בלק", מקיימים מצות זכירה זאת, ואילו היה נקרא 'פרשת וירא' לא היו זוכרים מצות זכירה זאת, לכן קוראים לפרשה 'בלק' לקיים בכל פעם מצות הזכירה.

ויאמר מואב אל זקני מדין עתה ילחכו הקהל את כל סביבתינו כלחך השור את ירק השדה ובלק בן צפור מלך למואב בעת ההוא (כב, ד)

המפרשים הקשו מה היתה יראת מואב מישראל הלא ישראל נצטוו שלא להלחם עמם. אפס דהרמב"ן תירץ, דיראתו היתה שלמען אהבת ישראל ימסרו ביד אומה אחרת וישראל יקחו את ארצם מיד אומה אחרת כמו שנטהר ארצם על ידי סיחון ועוג עיין שם. ואם כן יראתם היה שיש אומה אחרת שכובשים ואחר כך יכבשו ישראל את האומה אחרת וכבישות ישראל הוא עלייה של האומות ויהא לארצם עליה על ידי כבישות אחרים. ומצינו כיוצא בזה בענין אכילה ידוע מאמר רבותינו ז"ל דאכילת ישראל להעלת נצוצות שיש בדומם צומח חי, ושיתעלה הדומם צומח חי למדבר אינו שכיח כל כך, גלל כן מפעולות תמים דעים שחי דהיינו הבהמה יאכל דומם צומח, ומדבר אוכל החי ומתעלה הדומם צומח שיש בחי למדבר, דמחי למדבר בקל שכיח בכל עת להעלות. נמצא על ידי אמצעי, דהיינו החי, יש עלייה לדומם צומח, שעל ידי שבאו דומם צומח בחי מתעלה במדבר כשאוכל החי. וכמו כן הנ"ל על ידי אמצעי שייכבוש אחר את מואב שיתעלה ארצם שייכבוש ישראל מיד אחר. וזהו עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו, ושלא תקשי הלא אי אפשר לישראל לכבוש אותם שנאמר (דברים ב, ט) לא תצור את מואב, לזה פירוש כלחוך השור את ירק השדה, שיראתו הוא שיהיה כלחוך השור את ירק השדה שהכוונה שהירק יהא לו עלייה על ידי אחר, דהיינו השור דהוא חי. וכמו דהתם העלייה הוא על ידי אחר, כמו כן יראתו בכאן שיתעלה ארץ מואב שייכבוש ישראל ארצם והוא עלייתם על ידי אחר שימסרו ביד אומה אחרת וישראל יכבוש מאומה ההוא ומואב ובלק לא רצו בעלייה זו שייכבוש ישראל ארצם:

וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור וכו' (כב, ה)

הקשה רש"י ז"ל מפני מה השרה הקב"ה שכניתו על גוי רשע. כדי שלא יהי' פתחון פה לאומות לומר אילו הי' לנו נביאים חזרנו למוטב. העמיד להם נביאים והם פרצו גדר עולם. והקשה הר"ר בונים מפרשיסחא אדרבה עתה יהי' להם פתחון פה שיאמרו מפני מה העמיד לישראל נביא אמת הוא מרע"ה והחזירם למוטב.

וסיפר ע"ז מעשה. כשבא פעם אחת לעיר ברלין להתרפאות מכאב עיניו. שהי' לו ר"ל. ופגע באיש אחד בשוק. ושאל אותו על הרופאים ואמר לו האיש הלז שנמצא פה רופא אחד שיכול לרפאות בשעה קלה ונקרא "ווינדער דאקטער" (רופא פלאי), נענה הרה"ק הנ"ל ואמר: באמת צריך להיות דרך איש הישראלי כשהוא חולה ר"ל שילך אל צדיק הדור שיבקש עליו רחמים, רק שהעולם נוהג

ע"פ דרך הטבע. ולכן צריך ללכת לרופא. אמנם, ללכת אצל רופא פלאי כזה, שלא בדרך הטבע, עדיף היה לי לילך אל המגיד הקדוש ז"ל מקאזניץ. ועתה יהי' מתורצת הקושיא הנ"ל. כי זאת שהאומות לא היו מאמינים להאזנות והמופתים שעשה מרע"ה. הוא מחמת שאומרים שהכל ע"פ מקרה ח"ו. וע"פ הטבע. ולא מחמת שהוא איש אלקים. ולכן העמיד להם הקב"ה בלעם הרשע והוא יעשה הכל שלא ע"פ דרך הטבע כידוע. ובכל זאת היו מאמינים בו האומות ומעתה לא יהי' להם פתחון פה כי הקב"ה יאמר להם מפני מה האמנתם בבלעם הרשע ולא האמנתם במרע"ה כי בלעם הרשע עשה ג"כ שלא ע"פ דרך הטבע ואעפ"כ האמנתם בו טוב הי' לכם להאמין במרע"ה.

(שיח שרפי קודש)

ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה כי עצום הוא ממני וכו' כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תאר יואר (כב, ו)

יש להבין בפסוק זה א. למה ביקש בלק מבלעם שיבא לקלל את ישראל ולא בקש ברכה לעצמו. ב. למה שינה את לשונו לומר "את אשר תברך מבורך ואשר תאר יואר" היה צריך לומר ואשר תאור "מואר" כמו "מבורך", או יאמר אשר תברך "יבורך" כמו "יואר".

מתרץ על זה ב"אור החיים הק" (וכן הוא ב"כלי יקר"), וכתב "כי לעולם ברכת בלעם כברכת חמור", שבלעם לא היה לו שום כח לברך. רק לקלל יכול מצד היותו רע עין, ומצד מה שהיה יודע לכוון לרגע של זעם. ומי שבא אצלו לבקש ברכה, היה בלעם מסתכל במזלו שהרי היה גם קוסם, ובאם רואה שלפי מזלו עתיד הוא להתעשר ברכו ברכת עושר, והמתברך חשב שנתעשר מחמת ברכתו של בלעם. וזה גם מה שעשה לבלק כשברכו למלוך, שראה במזלו כך.

ובזה מיושב היטב, כיון שבלק הרי היה קוסם יותר מבלעם, וידע שבלעם "מבורך" רק לפי מזלו של אדם, לכן לא בקשו שיבא לברכו אלא שיבא לקלל, כיוון שכוחו של בלעם הוא רק בלקלל וכשמו כן הוא לשון של "בלע" וחורבן. והוא אומר "ואני ידעתי" שאני בלק מכיר את כוחותיך ש"את אשר תברך מבורך" - "מבורך" לשון עבר שהוא כבר מבורך עומד מפני מזלו ורק את - "אשר תאור יואר" "יואר" - לשון עתיד שבאמת כוחך הוא לקלל בלבד.

(אור החיים הק' וכלי יקר)

ויחר אף בלעם ויך את האתון במקל (כב, כז)

אמר הגר"ח קנייבסקי (שליט"א) [זצוק"ל], מה שהכה את האתון ולא קיללו, במדרש אמרו שאם היה מקלל את האתון לא היה בכוחו לקלל גם את ישראל. וכנראה שבדרך זו היה מאבד את כוחו. ומשום כך מקלו של אלישע לא הועיל, כי גיחזי נסה זאת בדרך והחיה כלב מת וכיון שעשה פ"א פקע כוחו.

הגר"ר מרדכי בנעט זצ"ל רצה להשיב לאחד הכרת הטוב, ואמר לו שיקנה כרטיס הגרלה וכי הוא יזכה. הלך הלה וקנה. הקונה עשה בביתו הגרלה לראות אם באמת יזכה, ואכן יצא הכרטיס שלו. בהגרלה שהיתה אח"כ, לא זכה. ובא בטענה לר' מרדכי בנעט, ר' מרדכי אמר לו כי לא יתכן שלא זכה, וסיפר הלה מה שעשה שניסה את הגרלה בביתו וכי הצליח, אמר לו רמ"ב אם כן הפסדת בידים! אני התפללתי שיצא המספר שלך ובאמת יצא. (דרך שיחה)

ויאמר בלעם אל מלאך ה' חטאתי כי לא ידעתי כי אתה נצב לקראתי (כב, לד).

איך הגיב בלעם אחרי שהאתון דברה, ואחרי שראה את המלאך עומד וחברו שלופה?

"חטאתי כי לא ידעתי כי אתה נצב לקראתי"...

היה פעם גנב שבשעה שלוש לפנות בוקר טפס על צנורות הביוב, כדי להגיע ולהכנס לדירה בחשכת הלילה. חלפה שם ניידת משטרה, והוא נתפס. העמידוהו למשפט, השופט נותן לו תוכחה ומוסר [הם, הרי מושלמים, ויכולים לתת מוסר לאחרים...] בסיום דבריו שואל אותו השופט: "האם אתה מתחרט על מעשיך?"

- ודאי, אם הייתי יודע שחולפת שם ניידת, לא הייתי עושה את זה..."

כך נראה היה בלעם בשעה שהמלאך התגלה לפניו והוא אמר: חטאתי כי לא ידעתי..."

הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא לא ישכב עד יאכל טרף וגו'. (כג, כד)

וברש"י - כשהו עומדין משינתם שחרית הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצות ללבוש טלית לקרוא את שמע ולהניח תפילין: לא ישכב - בלילה על מטתו עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו. כיצד קורא את שמע על מטתו ומפקיד רוחו ביד המקום. בא מזונה וגייס להזיקם הקב"ה שומרים ונלחם מלחמותם ומפילם חללים. וכו':

ידוע מה שפירושו צדיקים על דברי המחבר בתחילת השו"ע סימן א' סעיף א': "יגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו וכו' והוסיף על זה הרמ"א: "ובשכבו על משכבו ידע לפני מי הוא שוכב" ונשאלת השאלה מה ענין דין זה לכאן? הרי הלכות אלו נאמרו בסימני ר"ט. אלא, שא"א לילך לישון כסוס ולקום כמו אריה... לכן אמר הרמ"א שאם ברצונו להתגבר בבוקר כארי צריך לילך לישון כמו ארי וידע לפני מי הוא שוכב...

וזה מה שאומר לנו כאן הפסוק: כלביא יקום וכארי יתנשא, מסביר רש"י שקמים בבוקר כמו אריה וחוטופין מצוות ואין מסוגל לזה מיד בבוקר? על זה אמר הכתוב: לא ישכב עד יאכל וגו' ומסביר בזה רש"י שקורא שמע על מיתנו ומפקיד רוחו ביד המקום.

לא אוכל לעבור פי ה'

כתב ה"ש משמואל: יש שני דרכי עבודת השם, אחד קם בבוקר והולך להתפלל שחרית כי מוכרח להתפלל, אין שום דרך להתפטר מתפילין ותפילה, אילו היה לו אונס אמיתי שרחמנא פטריה היה עוזב את התפילה. אך מי שהוא רוצה באמת להתפלל מצד עצמו, אינו מחפש שום פטור, הוא יסלק כל המניעות שבעולם עד שיזכה להתפלל בנועם ומתיקות ואהבת נפש. החילוק בין שני אנשים אלה, הוא אם הוא בשמחה שזוכה לקיים המצוה, ומתגעגע אליה, ואומר אימתי תבא לידי ואקיימנה, או שהוא עושה רק לצאת ידי חובה "כמ"ש רש"י "אל תעש תפילתך קבע", היינו שעושה רק כדי לצאת ידי חובה

תיכנסו לבית כנסת קארלין ותראו איך מתפללים שם ו[אל] תיכנסו לתפילה נוצרית, שם לא תשמעו קולות כאלה, או ריקודים וכו', וזה שפרש"י הן עם כלביא יקום, מה שהם קמים בבוקר לחטוף את המצוות ללבוש ציצית לקרוא ק"ש ולהניח תפילין, מה שהם קמים בזריזות לחטוף המצוות, זהו סימן שהם עושים מאהבה. וע"י תשובת שער אפרים לרבי אפרים זלמן מרגליות שהקשה מדוע הקדים רש"י ציצית וק"ש לפני תפילין. וביאר השם משמואל שיש לפעמים שאדם קם בבוקר ועדיין אינו ראוי בגוף נקי להניח תפילין, כיון שהוא כבר ראוי לקר"ש הוא 'חוטף את הק"ש", "אע"פ שיש איזה סדר ויש זמן, היות שאינו ראוי לתפילה עם תפילין, אך ק"ש כבר יכול לחטוף מעכשיו, אינו ממתין לשום סדר, אלא תופס באהבה מה שהוא יכול. כמו שמצאנו בהכנסת אורחים דאברהם אבינו ע"ה כמה כמה דאתי לדידה היה נותן לאורחים בלי סדר דיפלומטי איזה מנה ראשונה ואיזה מנה שניה, כי באהבת המצוה הוא מביא מה שבכוחו להביא. כשיהודי להוט אחר התפילה כדברי אור החיים הק' על לימוד התורה 'משתגעים אחריה', יהודי רץ לקיים מצוה אינו עושה חשבונות.

בלעם הרשע אומר כמה פעמים 'לא אוכל לעבור את פי השם', כלומר: 'הייתי רוצה לעבור אלא שאיני יכול', לא משום שהוא חפץ ומשתוקק לקיים רצון ה', אלא שנעביץ אינני יכול לעבור על רצון ה', אילו יכולתי, בוודאי הייתי עובר. משא"כ בני ישראל בעליה לרגל, שיכול כמעט כל יהודי למצוא פטור, [ע"י ספר שאלת יעב"ץ שכתב באריכות שאינה מצוה חיובית אלא מצוה קיומית, ומשמע שרק מי שגר חמש עשרה ק"מ סמוך לירושלים מחוייב, מי שלא היה מן המודיעין ולפנים פטור מקרבן פסח, שכבר נקרא דרך רחוקה, ויש בזה מחלוקת לגבי פסח ולגבי עליה לרגל]. כלל הדברים שאע"פ שאין אדם מחוייב לזה, הוא מוסר נפשו, באמצע עת הקציר ועת הבציר, הוא עוזב כרמו ושדהו ורץ עוד פעם לבית המקדש. לא היה יהודי אומר 'לא אוכל לעבור את פי השם', אלא היה זה בתנועה של שמחה 'מה יפו פעמיך בנעלים', בדרך לעליה לרגל היו מזמרים זמירות, 'מתי תבא לידי ואקיימנה. ולכן הדגיש רש"י איך תוכל לבטל אומה החוגגת שלוש רגלים לא המקיימת שלוש רגלים, אלא 'החוגגת' בשמחה ואהבה.

(הגרמ"י רייזמן)

מאוצרות המגידים

כי הכיני זה שלש רגלים (כב, כח)

וברש"י: 'זה שלש רגלים - רמזה לו, אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים בשנה.'

על שלושת הרגלים נאמר 'מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב'. ויש להבין מה פירושו של שבח זה של ה'נעלים' ובמדרש (שיר השירים רבה, פרשה ז' פסקה ג') שואל: 'א"ר יודן, אפילו הדיוט מקלס בלשון זה, גנאי הוא לו, ואת אומר מה יפו פעמיך?' דהיינו, המדרש מתקשה להלום את פירושו של השבח בו התעטר עם ישראל, שכביכול המנעלים שלו יפים בשלושת רגליו? היכן שמענו שמעניקים שבח שכזה לבני אדם?

והנה, שמענו מפי ת"ח מפורסם המתגורר בשכונת רמת שלמה בירושלים, פירוש נחמד מאוד לדברי הפסוק, ששמע מפי מרן הגרש"ז איערברך זצ"ל, ולקח מוסרי הגון בציוד.

הכל מופקר ועומד

גם מרן זצ"ל אמר שמעולם לא הבין כיצד הפסוק משבח את נעליהם של עם ישראל, עד שעלה בלבו ההסבר דלהלן. וכן הסביר הגרש"ז:

העליה לרגל התחלקה לשני חלקים. האחד עם נעליים והשני בלי נעליים...

הקטע שבו הלך היהודי עם הנעליים היה מפתח יציאתו מביתו, עד שהגיע לשערי הר הבית, שם חלץ את מנעליו. והנה, בקטע הראשון, שבו היה עם הנעליים, התייסר היהודי על שעזב את מעונו על כל הממון שהיה בו, עם כל השדות והעצים, הפרות והתרנגולות, ועכשיו הכל מופקר ועומד, והשכנים הרעים שלו עולמים לגנוב לו את הכל.

ונכון, הוסיף הגרש"ז, שהשם יתברך כתב בתורתו (שמות, פרק ל"ד פסוק כ') 'אלא יחמד איש את ארצו בעלתך לראות את פני ה' אלקיך שלש פעמים בשנה, אבל אחרי הכל ליבו של היהודי לא היה שקט עליו כל כך. אולי אולי יגרמו חטאיו וכו'... ובאמת, לא פשוט הדבר לעזוב את הבית ללא שומרים. צריך לזכור שבימים ההם לא היו אמצעי שמירה משוכללים כבימינו, ואדם שנטש את ביתו, ועלה לירושלים, הפקיר בכך את כל רכושו וממונו.

נקל לתאר את מסכת התלבטותיו של היהודי הזה, שהלך כבדת דרך, ונעצר, ורצה לחזור לביתו, אבל התחזק בנפשו ואמר שאם הקב"ה הבטיח לי שאף אחד לא יחמוד את ביתי - אמשך ואלך, והכל יהיה בסדר. ושוב הלך כמה קילומטרים, ושוב תקפוהו דאגותיו, ושוב התחזק והתחזק, עד שהגיע סוף סוף לירושלים.

הקטע השני, הפחות דאוג, של העלייה לרגל, היה כאשר הגיע היהודי להר הבית, שם חלץ את מנעליו. כאן הוא כבר שהה לצד השכינה ששרתה בבית המקדש, ושכח מכל הדאגות והטרדות שאפפו אותו בדרך.

והיה אם שוב עלתה לרגע מחשבת הממון במוחו, הוא הצליח להסיר ולדחות אותה כלאחר יד, שהרי מה ערכו של עוד פרדס וכרם, של עוד פרה וכבש, למול ההנאה וההתעלות הרוחנית שהיו לו בבית המקדש!

אם היו שואלים אותנו...

והנה, אמר הגרש"ז, אם היו שואלים אותנו איזה שלב בעלייה לרגל חשוב יותר לפני ה' יתברך; האם השלב הראשון שבו הלך עם המנעלים שלו, והיה טרוד ומודאג על ממונו, או הקטע השני כשהגיע כבר לבית המקדש, והיה ללא מנעליו? לכאורה היינו אומרים שהשלב בו הגיעו כבר העולם אל בית המקדש, יקבל עדיפות ראשונה במעלה אצל הקב"ה, שהרי אז ההתעלות היתה בשיאה, והאדם היה דבוק בקונו בצורה נפלאה!

אבל מה לעשות, ממשיך הגרש"ז ואומר, שהשי"ת בעצמו העיד ואמר 'מה יפו פעמיך בנעלים!' אני מעריך יותר את קטע הדרך שבו הלכתם לבית המקדש, כשנעליכם ברגליכם, והיו לכם ייסורים בעיני הממון, ובכל אופן לא התייחסתם לטענותיו של היצר הרע שניסה לפתותכם לחזור הביתה, אלא המשכתם ללכת לבית המקדש, וסמכתם עליו שאשמור על הממון שלכם, כפי שהבטחתי בתורתי. כי כאשר הגעתם כבר לבית המקדש, ושכינתי שרתה עליכם, הנסיון לא היה כל כך גדול, והיה באפשרותכם להתגבר על דאגת הממון בצורה הרבה יותר קלה.

רואים מכאן, אמר ראש ישיבת 'קול תורה', לאיזו דרגה אדם יכול להגיע דווקא בגלל היסורים! עד שהשם יתברך מעיד עליו 'מה יפו פעמיך בנעלים'!

ומכאן ייקח כל אדם חיזוק ועידוד למול מה שעובר עליו בחיים. דווקא כאשר היסורים תוקפים אותך, ומסבבים את כל כולך, דווקא אז הינך חביב לפני אלוֹקֵיך יותר ויותר מהתקופה שבה היית מצוי בשלווה.

אם היו בני התורה הצעירים משימים את הדברים הללו על ליבם, ויודעים כמה חשובים ומוערכים הם בעיני הקב"ה דווקא בעם שה'משרבים' באים עליהם, אין ספק שהיתה ניתנת בידם אפשרות להתגבר על המועקות, ודווקא הירידה הגדולה היתה מביאה בעקבותיה עלייה של ממש!

(ברכי נפשי)



לא הביט און בעינק (כג, כא)

הורים עושים לפעמים טעויות בחינוך ילדיהם, שההשפעות השליליות שלהן עלולות להיות קשות במיוחד. נעמוד כאן על אחת מהן, שהושמעה בשיחה של הרה"ג רבי נחום דיאמנט, ויש לה השלכות רבות.

סיפר לי ת"ח גדול אחד, אמר הגר"נ דיאמנט, שבמוצאי שבת התכוננו הוא ואשתו לאכול סעודת מלווה מלכה. כיון שלת"ח זה יש ילדים רבים, בלעה"ר, הרי שלאחר השבת נערם מספר רב של כלי אוכל במטבח, והיה צריך לשוטפם. בני הבית אכן שטפו את כל הכלים, והניחו אותם על עגלת תה שעמדה במטבח.

והנה, הוא מספר, אשתי נכנסת למטבח כדי ליטול ידיים ל'מלווה מלכה', ומבלי משים נתקלת בעגלת התה, ומזיזה אותה ממקומה. העגלה קורסת, וכל הכלים שהיו בה - עד האחרון שבהם - נפלו בקול רעש גדול על הרצפה, ונשברו. לא נשאר בהם עד אחד.

הת"ח ממשיך לספר שבתגובה אינסטינקטיבית אמרו הוא ואשתו, בקול אחד, 'כפרת עוונות'... אחר כך הוסיפו גם את ההצהרה ש'הכל משמים', ו'הכל נגזר עלינו כבר בערב ראש השנה', ובכך תם מעמד ריסוק הכלים... אף אחד לא צעק על השני, אף אחד לא התרגז. הכל עבר בשלום.

בני הזוג הבינו בדעתם שדבר כזה יכול לקרות לכל אחד, וממילא אין כל סיבה לעשות מזה ענין. נכון שההפסד הכספי הוא גדול מאוד, אבל אין מה לעשות... הרי אמרנו: זה הרי יכול לקרות לכל אחד. גם במשפחות הכי טובות מתרחשים אירועים שכאלה.

מיד לאחר איסוף כל השברים, שחלקם ניתזו למרחוק, ישבנו אני ואשתי לאכול 'מלווה מלכה'.

צעקות רמות

בתוך כדי הסעודה, נתנו לפתע את דעתנו לענין אבסורדי. נתאר לעצמנו מצב שבו לא עקרת הבית נתקלה בעגלת התה, אלא אחד הבנים הקטנים היה חולף במקום, ומבלי משים נתקל בעגלה וכל הכלים נשברים.

הרי הכל מבינים שהאירוע לא היה נגמר במלים 'כפרת עוונות', או 'הכל משמים'. הבן הזה היה 'חוטף' מאתנו צעקות וגערות רמות במיוחד! היינו מטיפים לו על כך שהכלים נשברו מפני שהוא לא נזהר די הצורך, ואם היה מביט טוב יותר במה שנעשה סביבו, הכלים לא היו נשברים.

במשך שעה ארוכה היינו אנחנו, ההורים, מטפיים לו מוסר על חוסר הזהירות שלו, וללא ספק שהיינו מביאים לכך 'ראיות' רבות מהעבר, ומזכירים לו עונות ראשונים, ודואגים שייזכר שגם בשבוע שעבר, וגם לפני שבועיים ושלשה, הוא לא גילה זהירות מספקת, ולכן קרה כך וכך.

סביר להניח שדבר זה היה מתרחש כמעט בכל בית, והצעות על הבן הקטן היו בלתי נמנעות. לא כך?

ויבוא השואל וישאל: כיצד אנחנו יכולים לתבוע מילדנו זה, את מה שאין אנחנו תובעים מעצמנו?! האם הילד הקטן צריך להיות יותר זהיר מאמא שלו, שנתקלה בעגלה ושברה את הכלים?! מה ההגיון בכך שאנחנו מוכנים לצעוק על הבן, ולגבינו - מסתפקים ב'כפרת עוונות'?! האין זו עוולה הזועקת לשמי שמים!?

אין זאת אלא שאנחנו דורשים מילדינו דברים שאין בכוחם לעשות! כל אבא ואמא רוצים שהילד שלהם יגלם את דמות ה'פרפקט' (מושלמות), וכל עוד הוא אינו ממלא רצוננו זה, 'מותר' לנו לצעוק עליו, ולכלות בו את זעמנו, גם אם כאשר אנחנו נכשל בדבר ההוא, לא תהייה לנו שום טענות על עצמנו!

נזק חינוכי

לא פעם קורה שביליל שבת שולחת האמא את בנה מהסלון למטבח, עם שתי צלחות ריקות. הבן נתקל בדבר מה, מועד ונופל, ויחד עימו את הצלחות, הנשברות לרסיסים.

גם כאן האמא תפתח את פיה בצעקות נגד הבן, ותאשים אותו בחוסר זהירות מוחלט, וכו' וכו', בעוד שאם היא עצמה תיתקל באותו דבר, ותשבור את הצלחות, יעבור האירוע בשתיקה, ואף אחד לא יעשה מהו עסק, כי הרי 'זה קורה לכל אחד'.

יתירה מזאת. אם הילד שנפל ושבר את שתי הצלחות לא היה הבן שלנו, אלא בנו של אחד מאורחיו שהגיעו להתאכסן בביתנו, הרי ברור שגם במקרה זה לא נצעק עליו ולא נגער בו ולו במילה אחת, אלא ננסה לנחם אותו במלים 'לא נורא, זה קורה לכל אחד'...

ורק כאשר הילד שלנו הוא זה ששבר את הכלים, נצא גם אנחנו מכלינו, ונצעק עליו, על לא עוול בכפו.

הדרישה שלנו למושלמות, המתייחסת רק אל הילדים, עלולה לגרום לנזק חינוכי רב, שכן הילדים עצמם רואים שהטענות שאנחנו משמיעים כלפיהם, אינן רלוונטיות כלפינו עצמנו.

(ברכי נפשי)



הדרישה שלנו למושלמות, המתייחסת רק אל הילדים, עלולה לגרום לנזק חינוכי רב, שכן הילדים עצמם רואים שהטענות שאנחנו משמיעים כלפיהם, אינן רלוונטיות כלפינו עצמנו.

"אמר רבה בר רב הונא אמר רב הונא, ואמרי לה אמר רב הונא א"ר אלעזר, מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים - בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו. מן התורה, דכתיב לא תלך עמהם, וכתיב קום לך אתם. מן הנביאים, דכתיב אני ה' אלקיך מלמד להועיל מדרכך בדרך (זו) תלך; מן הכתובים דכתיב אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן" (מסכת מכות דף י')

"בדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו" נדרש מן התורה, מן הנביאים ומן הכתובים, ומבלעם. המדרש בפרשת שמיני על הפסוק "ויין ושכר אל תשת" מביא סיפור (ובאסתר רבה פ"ה):

שיכור אחד אהב לשנות יין, כל כך היה תאב ליין עד כי מכר את החפצים בבית, כדי שיהיה לו כסף לשתות יין. הילדים שלו כעסו מאד. למה, מדוע? הם חששו שהוא יותיר אותם ללא ירושה... (הבנים אוהבים את אבא שלהם, אבל את עצמם אוהבים יותר) טוב, הם ראו כי אין עם מי לדבר, אבא מוכר את עצמו וחפציו למען היין, מה עשו? בשעה שישן נטלו אותו במיטתו, כך עם המיטה - הניחוהו בבית קברות. "שישאר שם". אולי עשו כך מסיבה נוספת - אם יראה את בית הקברות, יתבונן קצת במצבו העגום "יזכיר לו יום המיתה".

הוא לא ידע מהחיים שלו כלום, כן בית קברות, לא בית קברות, העיקר כוס יין. למחרת בבוקר, הגיעו לכיוון העיר סוחרים בגדים, אוכל, משקאות, הם הביאו את סחורתם למכירה בעיר. לפני הכניסה לעיר יצאו תושבים והזהירו אותם "חייילי המכס מסתובבים בעיר, מה שנתפס לא כחוק מחרימים בשביל המלך" הם נבהלו כיון שהיתה להם "סחורה חשורה" היכן יברחו? להיכן ילכו? החליטו הסוחרים להניח את הסחורה בבית העלמין עד יעבור זעם (יכנסו לעיר יבחנו את האפשרויות העומדים לרשותם, ישו בו ויטלו את הסחורה) בין הסוחרים היה רוכל אחד שנשא שתי חביות גדולות, הוא מיהר בבהלה והניח את החביות בצידי בית העלמין. במקרה, ליד מיטתו של הזקן.

הזקן התעורר הרים את ראשו וראה חבית יין גדולה וברז גדול בצידה. שכב בחזרה על המיטה, פתח את הברז ופתח את פיו, והיין נכנס - היישר לפיו. שתה ונרדם. התעורר. שתה עוד ויש עוד. - תענוג! מעשה מובא במדרש.

חלפו שלושה ימים הסוחר עדיין לא שב לקחת את החביות, הן נחו שם ליד השיכור, ומאידך גיסא, הילדים של השותה אמרו לעצמם "בואו נראה מה קורה עם אבא שלנו". נכנסו לבית העלמין, התקרבו בהססנות והנה ראו את אבא שוכר וברז יין ממש ליד פיו... אמרו לו "אבא, עד כדי כך ה' לא עוזב אותך, נוכחים אנו להביא כי מהשמים מסייעים למלא את רצונותיך, א"כ גם אנו לא נמנע ממך", מיד החליטו לקבוע תורניות ימים - כל יום אחד הילדים היה קונה לו יין ובא להשקותו. כך קיבל את היין בלי לאבד נכסים ובדרך כבוד מילדי.

וכי חז"ל מספרים לנו סתם סיפור!?

הם באים להדגים לנו עד היכן מגיע "בדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו" רוצה יין - קח, רוצה יין שרף קח לך, כמה שאתה רוצה. נכון, כי גם כאשר נותנים לו, הרי מתקופה לתקופה מנסים לעוררו שולחים מהשמים "אדום" כלומר תמרו: "עצור" לאן אתה הולך? מה איתך? מאותיתם לו בתקוה אולי יחשוב כי לא כדאי להמשיך עם היין ושאר מטעמים, אך אם אינו מבין, ממשיכים "להוליך אותו" כן, לתת לו כתאוות לבו - עוד יין.

ש"תום העין - עינו נקורה ומוצאת לחוץ... ורבותינו אמרו לפי שאמר ומספר את רובע ישראל, שהקב"ה יושב ומנה רביעיותיהן של ישראל מתי תבא טפה שנולד הצדיק ממנה, אמר בלבו מי שהוא קדוש ומשרתו קדושים יסתכל

זכורני, ששאלו בישיבה: ב"שחן ערוך" (או"ח א, ב) נפסק, שראוי לכל ירא שמים להיות מצד דודאג ודואג על החורבן. וכי מי שאינו ירא שמים אינו צריך להתאבל על החורבן? –

ותרצו: ודאי שהוא חייב –

אך מה יעשה, ואין זה חסר לו...

ובענין זה, מסופר שכפרי אחד שב מדרשת "שבת הגדול" בעיירה הסמוכה. פנה לאשתו, מודאג: "הרב אומר שבחודש ניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל, החודש הזה יבוא המשיח ויעלנו לארץ ישראל! ומה יהיה על הבקתה שבנינו בזיעת אפינו, מה יהיה על הפרות והתרנגולים וגינת הירק. את הכל ניאלץ להשאיר מאחורינו?" "קטן אמונה אתה", נזפה בו אשתו. "הקדוש ברוך הוא כבר הצילנו מצרות כה רבות, וודאי יצילנו גם מצרה זו!"

לא נעים לשמוע תוכחה, ודאי שלא מפי האשה. מיד שינה טעמו: "יודעת את, אולי אין זו צרה כה גדולה! הלא הקוזקים פושטים לאחרונה וחומסים מכל הבא ליד. שתי פרות טבחו, ותרנגולים החרימו!"

מה שנכון, נכון. אולי בכל זאת כדאי שהמשיח יבא, ונעקור למקום בטוח יותר? חשבה, ומצאה מוצא: "אתה יודע מה? נבקש מהקדוש ברוך הוא שכאשר יביא את המשיח, יעלה את הקוזקים לארץ ישראל, ואנו נישאר פה באין מפריע..."

ועכשיו נשאל כאן שתי שאלות.

הראשונה, מה זה שייך לפרשת בלק. מלבד העובדה שהיא נקראת תמיד בראשית שלוש שבעות האבל על החורבן.

והשאלה השניה, מדוע זה כך. מדוע אין מעיינינו בגאולה. או לנו מיום הדין או לנו מיום התוכחה, כאשר אחת השאלות בו היא: "צפית לישועה" (שבת לא).

שמעתי מאדם שהשתתף בכנסיה הגדולה של אגודת ישראל בוינה. החפץ חיים זצ"ל היה לעת זקנותו המופלגת, ישב על כסא וקהל רב התגודד סביבו, לשמוע אמרותיו. בבחישות מרפק לעצמו דרך, ושמע משפט אחד בטרם הכריעו הלחץ ונפלט: "בכל יום, בכל תפילת העמידה אנו עומדים ומבקשים: את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח וקרנו תרים בישועתך, כי לישועתך קיינו כל היום – האומנם לישועתך קיינו?"

האומנם כל היום?!"

זה מה שהוא שמע, וסיפק לו חומר למחשבה למכביר...

והתשובה לשאלה הראשונה תנתן בתשובה לשאלה השניה –

כידוע, שלבים שונים יש בבריאה. דומם, צומח, חי, ומעליהם האדם: "מדבר". פעם אחת ויחידה בכל ימי עולם ניתנה לבעל חיים היכולת לדבר. לאתנו של בלעם. סוף סוף יכולה היא לומר לאדוניה מה דעתה עליו, יכולה היא לשוחח עמו כשוה אל שוה.

מה היה ראוי שתאמר? שתי מילים: "רד ממני!"

באיזו זכות אתה משתרר עלי, חובש ורותם ורוכב –

אולי נתחלף?!

תכרע על ארבע, ואטעימך את ההרגשה...

ומה אמרה?

"הלא אנכי אתונך", למה אתה מכה?!

תרתום, תרכב, אבל ברחמים, אל תצליף...

ומדוע? כי חמור נשאר חמור.

ומספרים –

הצאר הרוסי סקר מסדר של קוזאקים. עבר בין שדרת החיילים הזקופים, חנוטים במדיהם המרהיבים ומצליבים וחרבותיהם מעל ראשו. עבר תחת חופת הלהבים, ולפתע הנחית אחד הקוזאקים את חרבו על ראש הקיסר, לשספו באבחה. על אתר התעשת חייל הנצב מולו והסיט את חרבו. חיי הצאר נצלו ממוות. מיד לפתו את המתנקש וגררוהו משם, סופו נחרץ.

הצאר גילה שליטה עצמית למופת. המשיך בדרכו עד לאוהל הפיקוד, ושלח לקרא לחייל שהצילו.

"מי אתה", שאל.

הצדיע: "טוראי ולדימיר, מלכי".

"הצלת את חיי מלכך".

הצדיע: "זו חובתי וזכות עבורי, מלכי".

"הצאר חייב לך הכרת תודה, והצאר אינו אוהב להיות חייב. אמור מה מבוקשך". הצדיע: "מלכי, מפקד הבסיס מתאנה ללי ומתעלל בי. שולל חופשות ומטיל מטלות וגוזר עונשים בעלילות שווא. יצוה שיפסיק להתנכל לי!"

"כן אעשה, אתה משוחרר!"

הצדיע, ויצא.

הצאר הביט לעבר מפקד הבסיס, שמצא לנכון להתנצל. קטע את דבריו: "זכור את שני הוראותי –

האחת, להפסיק את כל ההתנכלויות כלפיו מהיום והלאה. אין להענישו, יעשה מה שיעשה!

והשניה, שלא להעלותו בדרגה! טוראי ישאר, עד לשחרורו מהשירות".

תמה המפקד, ושאל: "מדוע, מלכי?" העלאה בדרגה מתבקשת כאן!

והצאר ענה: "כי איני חפץ בקצינים שוטים –

הרי יכול היה לבקש להתמנות למפקד הבסיס..."

אך מבטו מצומצם, מבט של טוראי. כל מבוקשו, שלא יתעללו בו.

כאתנו של בלעם –

בדברים הללו, ועל דבר זה נסמת עינו של בלעם. ויש מפרשים שתום העין פתוח העין, כמו שתרגם אונקלוס, ועל שאמר שתום העין, ולא אמר שתום העינים, למדנו שסומא באחת מעיניו היה"

רבותי, לפני שנים רבות נסעתי פעם בטקסי. הנהג ספר לי כי לפני כמה שבועות, העלה נוסע אלמוני שהרוויח במפעל הפיס 50,000 לירות. טוב.

כחלוף שבוע הוא לקח בטקסי את ש.י. עגנון. עגנון קיבל אז פרס נובל, יותר מ-50,000 לירות.

"שאלתי את עגנון" ספר הנהג: "פרופסור עגנון, מה ההבדל בין לבין הנוסע הקודם שלקחתי אותו במונית והרויח סכום דומה לשלך?"

הפרופסור צחק: "שטויות, אצלו זה מתחיל ונגמר 50,000. לא יותר. אצלי 50,000 זו רק סוכרייה אחת, סכום זה הינו רק ההתחלה. הספרים שלי יודפסו מעתה, וימכרו במליונים. השם שלי שווה. וזה, תבין, הכח של שירה (שי עגנון היה משורר שלהם).

כסף וכבוד, כבוד וכסף... ושוב, כסף וכבוד.

רבותי, כעת נראה. שיבואו אלף משוררים כמו עגנון, ויעשו פסוק אחד של שיר בלעם: "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ד' אלקי עימו ותרועת מלך בו" גם אלף כמו עגנון לא יכולים ליצור משהו עמוק יפה וקדוש כזה!

ניסוח זה, סגנון כזה, שירה שיצא מפיו של משה רבינו ונכתבה בתורה! "ה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו". ומאז, פסוק זה נלמד מפייהם של הנביאים, התנאים, האמוראים, איזו נעימות, איזה לב, קדושה טמונה כאן! הוא, בלעם, הביא שירה גדולה לעולם, היו לו כוחות טמירים! מי יכול להיות תחליף לבלעם שמילותיו נכתבו בתורה, איזו קדושה, נורא ואיום: "כנחלים נטיו כגנות עלי נהר כאהלים נטע ה' כארזים עלי מים... שכב רבץ כארי וכלביא מי יקימנו..."

"לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלוקיו עימו ותרועת מלך בו" חלק זה של בלעם, מלים אלו נאמרות בראש השנה אלפי שנים – על ידי גאונים וחכמים, ראשונים ואחרונים. בראש השנה! מילים של לב, נחלי דמעות נשפכו במשפט זה. ומי ביטא אותן? איזה בן אנוש הורידן משמי מרום לכדור הארץ? בלעם.

והנה אחר כל זאת, הוא יורד מדיוטא עליונה עד ל... דיוטא תחתונה. עומד לו בלעם עם בלק ובוכים: "אמרתו כבד אכבדך" – רציתי לתת לך כבוד וכסף חמישים אלף לירות... הנה אתה מסכן אומלל, אומר בלק לבלעם, אוי מסכן לא הצלחת להשיג כבוד, "הנה מנעך ה' מכבוד" ... מה כבוד? איזה כבוד? וכי זה כבוד?! אם היה משתף פעולה עם בלק ואומר קללות עם ישראל "ינעל א'בוק יאלה" ועוד כהנה וכהנה, הם היו שמחים.

על הכבוד הזה הם הצטערו. שיא הכבוד... ואח"כ כסף.

שוטה! נתנו לך שירת בלעם, אין לך כבוד גדול מזה! אתה מתחרה בנבואה עם משה רבנו, וזה כלום אצלך, הכבוד שלך, הן אותן שתי קללות ערביות להרוג ולהרוויח דולרים... וכי זה כבוד?!

עד כמה אדם עיוור ולא רואה מה נותנים לו.

עיוור

כתוב אצל בלעם "נאום הגבר שתום העין" – בחז"ל מוזכרים ב' פירושים. פירוש אחד, כי ראה רק בעין אחת והשניה עיוורת. פירוש שני: פתוח העין שראה טוב בנבואה (עבודה זרה דף ס"ט). שני פירושים הפכיים. ואכן מקשים, כיצד יכולים לחיות יחד שני הפשטים – או שלא ראה או שראה טוב בנבואה. התירוץ הוא כך.

מעשה באחד מהגסטאפו ימ"ש, שהולך יהודים לכבשן, רח"ל. לאותו גוי היתה עין אחת מזכוכית, אבל כיון שעשו אותה בגרמניה, אף אחד לא הכיר בה. לא יכלו להבחין בינה לבין העין הטובה.

כאשר הולך את היהודים לכבשונות, ה' יקום דמם. לחשו לו חבריו הארורים, והצביעו על יהודי:

"הנה, זה רב של היהודים, החכם ביותר מכל היהודים הנמצאים כאן".

הוא עצר את השיירה פנה ליהודי ושאל:

"אף אחד מהחיילים שלי לא יודע עד היום כי יש לי עין מזכוכית, קשה להבחין בה, אם אתה חכם, תגיד לי אתה איזו עין מזכוכית?"

החכם היהודי הי"ד הסתכל רגע קצר והצביע, קלע למטרה: "זו העין מזכוכית".

שאל אותו הגרמני ימ"ש: "כיצד הבחנת?"

השיב לו היהודי תשובה ניצחת: "לעין זו אין מבט אנטישמי... הבנתי שהיא זכוכית.

ועתה, נשאלת השאלה, איך בלעם בן בעור הטמא, בעיניים טמאות שכאלו, ראה נבואה?

התשובה, -אומר הבעל שם טוב הק' – ה' הוציא לו עין אחת, ובזו העין העיוורת ראה נבואה... ובכך אפשר להשלים את שני הפירושים גם יחד: בעין אחת בה היה עיוור, בה ראה היטב נבואה, (ובעין הגשמית הרי היה טמא ומטומא ולא ראה בה נבואה).



חמור נשאר חמור

כל מבוקשני, שלא יתעללו בנו, שלא נסכול יותר מדאי מצרות הגלות. שהקוזקים לא יחמסו את תרנגולותינו. במקום לבקש שתבא הגאולה, יאירי האור, ויושפע השפע, ותבא הרווחה, ויורעף העושר, רוחני וגשמי כאחד!

(והגדת)

וישא בלעם את עיניו (כד, ב)

וברש"י: "וישא את עיניו - ביקש להכניס בהם עין רעה, והרי יש לך שלש מידותיו עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה".

כך שנינו באבות (ה, יט): "עין טובה - מתלמידיו של אברהם אבינו, עין רעה - מתלמידיו של בלעם הרשע".

אינני יכול לשכוח ביום שהתקיימה חנוכת הבית בישיבת "בית הלל" בבני ברק, באותו יום ממש התקיימה הנחת אבן הפינה לבנין ישיבת "בית מאיר", כבדו את הרב מפוניבז' זצ"ל לנאום.

הוא נעמד ליד מקום הנחת אבן הפינה וקרא בקול גדול: "תאמינו לי, כאשר אני רואה שנבנות ישיבות נוספות, כאשר אחרים בונים ישיבות - אני שמח עוד יותר מאשר כשנאני בונה לבד. ואם תשאלו מה פתאום יותר, הרי "ואהבת לרעך כמוך", ומדוע אני שמח יותר? אסביר לכם: בישיבה שלי יש לי שמחה אבל גם עול כבד של חובות. ומאידך, כאשר אחרים בונים, השמחה שלי גדולה ובלתי עול של החובות, כל כך שמח לי בלב... גלייבט מיר - האמינו לי כי אני שמח יותר מבעת בניית הישיבה שלי!"

זו דוגמא של "עין טובה"! ואפשר להאמין לו - לרב מפוניבז'. (יחי ראובן)

"וירא את ישראל שוכן לשבטיו" (כד, ב)

כשביקש בלעם לקלל את ישראל, "וירא את ישראל שוכן לשבטיו"... (במדבר כד, ב) ואמר: "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל" (שם ה) על שראה שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה (רש"י).

מעניין מה היה אומר על בני ברק. חלון מול חלון, סלון מול סלון, בקנין תורה של דיבוק חברים (תנא דבי אליהו זוטא פ"ז).

טוב, בשביל זה יש תריסים, והמהדרין מוסיפים וילונות.

מה תפקידם? ברור: שלא יסתכלו לי לתוך הסלון. אני לא אוהב שמסתכלים לי בצלחת. אז יש לי הפתעה עבורכם. נקרא ברש"י: "ראה שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה, שלא יציץ לתוך אוהל חברו" (רש"י במדבר כד, ב) אתם שומעים: לא כדי שלא יסתכלו אלי, אלא כדי שאני לא אסתכל אליהם! כי לא מעניין אותי מה נעשה אצל הזולת, אני רוצה לדעת מה קורה אצלו. אני חי את חיי, יחיה את חיי. איני רוצה למצוא חן בעיניו ולהרשים אותו, ואיני רוצה להשוות עצמי אליו ולקנאות בו. יהי לו אשר לו, ומה לי ולו. אלו חיים מבורכים, ואפילו בלעם לא יכול היה לקללם!

והיום, היום חיים תוך השואות לשני ותחרות עם השני, ואם יש לשני מנה רוצה אני מאתים. הוא עבר לארבע חדרים ואני מחפש וילה.

מולו, כמוכן.

בגמרא (חגיגה ט ע"ב) אמרו: "אה עניותא ליהודאי" יפה עניות לישראל, "כי ברזא סומקא לטוסיא חורא" כמו רתמא אדומה לטוס לבן. לא מצאו משל אחר, דוגמא אחרת ליופי והתאמה. כפו פראק לחתן, למשל, או מגבעת לבחור בר מצוה.

ואומרים בשם החזוה מלובליץ זצ"ל שרעיון עמוק טמון כאן. אימתי שמים רתמה על סוס, כשמוציאים אותו החוצה. כשמחזירים אותו לאורוה פורקים ממנו את הרתמה! אף העניות יפה לישראל בחוץ, "למה תתראו" (בראשית מב, א), אל תראו עצמכם שבעים, כדי שלא יתקנאו בכם (תענית י ע"ב). "לעולם הוי קבל [במקום חשוך] וקיים" (סנהדרין יד ע"ב צב, ע"א)!

והיום, עולם הפוך. חיים על חובות, כדי להתיפות כלפי חוץ!

כשיוסף הציג אחיו לפני פרעה, בחר בחלשים שבהם (רש"י בראשית מז, ב) לא ביקש להרשים, להפך.

והיום!! אברך הסיע אותי לאחר שמסרתי שיחה. דוקא בחר נחמד. ופתאום האדים וצפר צפירה מחרידה.

"מה קרה" נבהלתי.

"חוצפה שכזו!" סנן "שבעה ושמונה עוקף שמונים ושתיים!" אתם כבר מבינים באיזו שנה זה היה.

לי לקח זמן להבין מה אמר. אז איך היה מסתכל על "חזון איש" זצ"ל, שעד סוף ימיו הלך עם הכובע של החתונה?!

בליל שבת אנו מקדמים בברכה את המלאכים שלווננו מבית הכנסת (שבת קיט ע"ב). שלום עליכם מלאכי השרת, בואכם לשלום וברכוני לשלום, ומייד: צאתכם לשלום. למה משלחים ואתם, למה מגרשים אותם, מדוע לא ישארו? החפץ חיים זצ"ל ענה: שאנו מבקשים מהם שיברכונו. ואם ישארו עמנו, ויעיפו מבט סביב, לא בטוח שמה שהם רואים ימצא חן בעיניהם, שהבית שלנו נראה כמו בית יהודי. שירצו לברכונו בברכת "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל!"

פגשתי באחד, לבוש הדר ופניו קודרות. "מה קרה לך" שאלתי, "למה נפלו פניך". אח, כמה שמח לשאלה! סוף סוף מישוהו מעניין, דאגה בלב איש ישיחנה. "מה אתה חושב" אמר, "יש לי כסף לקנות חליפה חדשה? אני בקושי גומר את החדוש! ומה לא טוב בחליפה הישנה? נכון, קצת הדתה, קצת מרופטת, יצאה מהאופנה, אז מה, אי אפשר ללכת איתה? אבל מה, אני בא בין אנשים, אז בשביל החברה התאמצתי וקניתי חליפה חדשה. ואני מסתובב כבר שעה, ואף אחד לא בא ואמר לי תודה! הרי בשבילם קניתי, ולא מעריכים!"

ונאמר, שזהו שאנו מתודים - גברים כנשים, בת ק' כבת כ', "על חטא שחטאנו לפניך בשקור עין" פסוק הוא: "יען כי גבהו בנות ציון ותלכנה נטויות גרון ומשקרות עינים" (ישעיה ג, טז) ופרשו בגמרא (שבת סב ע"ב יומא ט ע"ב) שהיו כוחלות עיניהן, ופרש רש"י (ביצה טז ע"א קידושין עג ע"ב) שהיו נותנות כחול סביב עיניהן, ליפותן. נו, טוב. ומה החטא שבדבר? מה האיטור? אין כאן חטא, ויש כאן אבי אבות החטא! לא רק על שקור עין שבא להדיח לחטא, חלילה, לפעפע כארס של עכנאי. אבל עצם השיקור, ההתייפות, הגינדור, בשביל מה, עבור מה. למשוך תשומת לב, למצוא חן, לקושש הערכה. על מה ולמה, מה עסקך עם אחרים, למה תתחשב בדעתם, האם הם מתחשבים בדעתך. חיה אתה חיך, מלא את מצבריך, גדוש עצמך בתוכן, וההערכה תגיע מאלהיה!

ויתכן שזהו שאמר (בבא בתרא יא ע"א): מעשה במונבו המלך שבזבו אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשנות בצורת ונאספו עליו אחיו ובית אביו ואמרו לו: אבותיך גנזו והוסיפו על של אבותם, ואתם מבזבזם? אמר להם: אבותי גנזו למטה, ואני גנזתי למעלה. אבותי גנזו לאחרים ואני גנזתי לעצמי. מהו "גנזו לאחרים"? בפשטות, הכונה ליורשיהם אחריהם. ולענינו: שאחרים יראו, ועיריכו, ויקנאו...

ורבי ירוחם ממיר זצ"ל אמר: בוא וראה, מה בין הנזיר לבין המצורע. במצורע, הן בטומאתו והן בטירתו, כתוב: "והובא אל הכהן" (ויקרא יג, ב, יג, ט. יד, ב) במהותו נגרר הוא, נסחף, מובל. ואצל הנזיר נאמר "ויבא אותו" (במדבר ו, יג) פרש רש"י: הוא מביא את עצמו. עצמאי הוא, בלתי תלוי! (ויעוין במאמריו שם). נבחן את עצמנו, ונראה באיזה מחנה אנו נמצאים. למי מהם אנו משתייכים!

"עין רעה ויצר הרע ושנאת הבריות, מוציאים את האדם מן העולם" (אבות פ"ב מ"א), וכולם בבלעם. העין הרעה, אחת מתכונותיו ותכונות תלמידיו, היורשים גיהנום בעולם הזה ויורדים לבאר שחת לעולם הבא (אבות פ"ה מ"ט ובתוי"ט).

וכתב רבנו יונה (אבות פ"ב מ"א) שמי שאינו שמח בחלקו ועוין את הזולת, "אזיר עולה מן המחשבה ההיא ושוורף את הדברים שעייין בהם בעינו הרעה" וידועים דברי החזון איש זצ"ל (בבא בתרא לקוטים סימן כא) כי "מסודות הבריא, כי האדם במחשבתו הוא מניע גורמים נסתרים בעולם המעשה, ומחשבתו הקלה תוכל לשמש גורמים להרס ולחורבן של עצמים מוצקים". וידוע, שרב צפה בקברים שבבית העלמין ואמר שתשעים ותשעה מתוך מאה מתו בעין הרע (בבא מציעא קז ע"ב).

ובספר "אורות אילים" מצינו סיפור נורא. שר אחד היה לו בן יחיד כבן עשר. יום אחד סרקה אותו אמו והלבישתו בגדים נאים, ושלחה אותו לשחק עם הנערים. היה השר יושב בלשכתו, ושמע את צהלות הנערים. נשא עיניו וראה במשחקם, והנער תמיך והנאה המשחק כה יפה נשא חן בעיניו. חשב: אה, אילו בני היה כמוהו - ולא ידע כי בנו הוא...

לאחר מכן פנה לביתו, לאכול. שאל את אשתו: הנער היכן הוא?

אמרה לו: משחק עם הנערים. אמר: קראי לו, ונאכל יחדיו. יצאה לקרוא לו, וראתה התגודדות מבוהלת. פלסה דרך, וראתה את בנה מוטל לארץ, מת, בר מינן... עינו הרעה של אביו פגעה בו!

הגאון רבי אברהם הורביץ זצ"ל ישב ולמד לפני הסטייפלר זצ"ל, ונכנס אדם לשאול שאלה: לא מכבר נכנסו לגור בדירתם החדשה, ואשתו שמה לב לכך שבכל פעם שהשכנה רואה את ילדיהם ומתפעלת מהם, הם חוזרים הביתה עם כאבי ראש וסחרחורות. היא מטילה בהם עין הרע, האם לעבור דירה? שאל רבי אברהם וחיך: בשביל זה, לעבור דירה? הבחין הסטייפלר בחיוכו, והקפיד: "אם הגמרא קובעת שעין הרע מזיקה, מציאות קיימת היא!"

הפטיר רבי אברהם: "מי שאינו מקפיד, אין מקפידים עמו" (פסחים קי ע"א) והסטייפלר אמר: "לא אמרו כן לגבי עין הרע!" שהרי מזיקה היא גם צומח (בבא מציעא קז ע"א בבא בתרא ב ע"ב) ודומם (פסחים נ ע"ב)!

כמה התפעל בלעם כשראה את ישראל שוכן לשבטיו (במדבר כד, ב) שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה, כדי שלא יציץ לתוך אוהל חברו (רש"י), שיותר יש לאדם להזהר שלא יזיק, משלא יזוק (תוספות בבא קמא כג ע"א)!

כמה זה מנוגד לאורח החיים הראותני והרהבתני של ימינו, להחצנת העושר ולניקור העיניים. ולא מבינים, שיותר משמנקרים עיני הזולת, מנקרים עיני הזולת את נכסיו, חלילה! ואף בדבר מצוה, הרי אמרו שהלוחות הראשונים נשתברו משום שנתנו בפרהסיה ושלטה בהם עין הרע (תנחומא שמות לא).

והגאון רבי פלאגי זצ"ל (לב חיים סימן פח) כתב, ששליח הציבור לא יהיה גם התוקע, "משום סכנת עין הרע, שרבים יתמהו למה כחו גדול".

וכתב, שהמעשה היה באיזמיר ששליח הצבור היה גם התוקע בראש השנה, ומאותו היום ואילך הלך ונחלש עד שנפטר לבית עולמו, ותלו כולם משום עין הרע. (והגדת)

פרשת בלק - הגר"ב רוזנבלום

ישנו ספר שנקרא **אור חדש**, לר' חיים-אפרים זייטשיק. שם הוא כותב נקודה, שכשקראתי את זה נורא הזדעזעתי, כי הבנתי שמה שחשבתי שידעתי עד היום, בכלל לא נכון.

מספרת הגמרא {מסכת גיטין נ, ב - נ, א} - אונקלוס בר קלוניקוס בר אחתיה בן אחותו דטיטוס הוה היה בעי לאיגיווי רצה להתגייר, אזל אסקיה לטיטוס בנגידא הלך והעלה את טיטוס באוב. אמר ליה שאלו אונקלוס: מאן חשיב בההוא עלמא מי חשוב בעולם ההוא - הדיינו העולם הבא? אמר ליה השיב לו טיטוס: ישראל! שאלו אונקלוס: מהו לאידובקי בהו האם כדאי להתחבר עמם - כלומר להתגייר? אמר ליה השיב לו טיטוס: מילייהו נפישין ולא מצית לקיומניהו מצוותיהם מרובות ולא תוכל לקיימם. זיל איגרי בהו בההוא עלמא לך ותתגרה בהם בעולם הזה. והוית רישא ותהיה למנהיג, שכן כתוב דכתיב {איכה א-ה} היו צריה לראש

בדר"כ, אף אחד לא היה מסכים לעבוד בשכר מינימום "שכר מינימום! אני מינימום 30 ₪ לשעה!"
הרב בויאר ממש התפלל: "בלי ויכוחים! ככה ישר הוא מקבל את התפקיד!?",
הלך לברר את הענין ...
אמרו לו: "כבוד הרב, מה אתה מתפלל? אתה חושב שאנחנו חיים משכר מינימום? אנחנו עולים למעלה, אם בנו קצת יותר מידי - מבקשים 'אגרה' כדי לא להגיש תלונה ויש לנו משכורת!
מספר לי הרב בויאר, שכאשר הוא נבחר לראש עיר, הגיע אליו אברך אחד: "כבוד הרב, תעזור לי!!!"
"מה קרה???"

"כבוד הרב, אתה יודע ... מותר לבנות על הגג רק 40 מטר ... מה אני יכל לעשות שלמשאית מלט נשפך 'בטעות' עוד 30 מטר מלט? אתה יודע, אי אפשר להחזיר את המלט בחזרה למשאית ... לא חבל? זה כל תשחית - אז כבר המשכתי עם המרפסת" ☺
"נו, אז מה אתה רוצה?"

"תשמע, אתמול הגיע הפקח . אמרו לי תתן לו מעטפה עם 400\$ - הוא ירד חזרה למטה ולא יבדוק אותך . אתמול הוא הגיע, פתח את המעטפה, ואמר לי "אדוני, המחיר על ל - \$1000! , כבוד הרב - דבר איתו שיעשה הנחה, אני אברך!" ☺
כותב הספר מעיין האמונה {חלק ב, ע' תקע"ד} - למה אדם הולך לעבוד בתור מוכס? הרי לא מרוויחים משכורת גבוהה מזה. עיקר הכסף זה מהמעטפות שנותנים להם בדרך ☺.

אם ככה, מה יש למוכסים?! הרבה כבוד - כולם רועדים מהם!
כשרואים שוטר, מכבדים אותו?! אתה אומר לעצמך "הלוואי שילך כבר", אבל כל עוד שהוא בשטח, אתה נותן לו כבוד מדומה.
כמו השוטר - מגיע מוכס, שגם עליו אתה אומר "הלוואי שילך כבר", אבל בכל זאת, נותנים לו כבוד מדומה - הוא חושב שמכבדים אותו, אבל זה לא באמת שמכבדים אותו, אלא יראים ממנו ולכן מכבדים אותו.
אדם שנעשה מוכס ונהנה מכבוד שקרי, גם לאחר מותו יקבל כבוד שקרי - עומדים אלפי אנשים ואומרים: "אחח, איזה תלמיד חכם הוא היה!"
יוצא, אם אדם נהנה מכבוד מדומה בחייו, הוא ינהה מכבוד מדומה גם לאחר מותו.
רבותי, זה לא רק זה:

בשעה שחמד אחאב מלך ישראל את כרם נבות, ביקש לקנות אותו מידו: "אתן לך מיליון דולר!"
"לא מעוניין!"
"אתן לך שלש מיליון דולר!"
"בשום פנים ואופן לא" - "מ"א כא, ג} ויאמר נבות אל אחאב חלילה לי מה' מתתי את נחלת אבותי לך."
אמרה לו איזבל אשתו: "מה אתה מנהל איתו משא ומתן, הרי אתה מלך! שכור שני עדי שקר שיעידו שקילל את הקב"ה, ותחסל אותו!"
מספר הנביא:

"מ"א כא, יג} ויבאו שני האנשים בני בלעיל וישבו נגדו ויעדהו אנשי הבלעיל את נבות נגד העם לאמר בך נבות אלהים ומלך ויצאהו מחוץ לעיר ויסקלהו באבנים וימת: {יד} וישלחו אל איזבל לאמר סקל נבות וימת: {טו} ויהי כשמע איזבל כי סקל נבות וימת ותאמר איזבל אל אחאב קום רש את כרם נבות הזרעאלי אשר מאן לתת לך בכסף כי אין נבות חי כי מת: {טז} ויהי כשמע אחאב כי מת נבות ויקם אחאב לרדת אל כרם נבות הזרעאלי לרשתו: {יז} ויהי דבר ה' אל אליהו התשי לאמר: {יח} קום רד לקראת אחאב מלך ישראל אשר בשמרון הנה בכרם נבות אשר ירד שם לרשתו: {יט} ודברת אליו לאמר כה אמר ה' הרצחת וגם ירשת ודברת אליו לאמר כה אמר ה' במקום אשר לקקו הכלבים את דם נבות ילקו הכלבים את דמך גם אתה.

נבות כבר נמצא בעולם האמת - נהנה מזיו השכינה. הגיע הזמן להעניש את אחאב - הוא רוצה לצאת למלחמה, אבל אומר לו הנביא: "אתה היחיד שתיפול במלחמה"
אמר אחאב: "הנביא הזה שונא אותי" - חיפש נביא שקר, שיאמרו לו שיצליח במלחמה.

{כב, כ} ויאמר ה' מי יתנה את אחאב ... {כא} ויצא הרוח ויעמד לפני ה' ויאמר אני אפתנו ויאמר ה' אליו במה: {כב} ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן.

אומרת הגמרא {מסכת סנהדרין פט, א} - אמר רב יהודה מאי מהי הכוונה במלה צא שאמר ה' לרוח? צא ממחיצתי. מאי ומהו ה"רוח"? שזכר בכתוב: אמר רבי יוחנן: רוחו של נבות הזרעאלי ...
נשאלת השאלה - נבות נמצא בגן עדן- הנהנה מזיו השכינה, מה זה צריך לעניין אותו איך יענישו את אחאב?!

אומרים רבותינו - יצר הנקמה, נמצא גם לאחר המוות.
הוא כבר נמצא בעולם האמת, יש נקמה! הוא מוכן ללכת!
אם הוא מוכן לשקר עבור הנקמה - זה סימן שהוא היה גם שקרן במהלך חייו. כי מי שהיה שקרן בחייו, ממשיך להיות שקרן גם לאחר מותו.
אם אלו הם פני הדברים, הגענו אל הראיה שכותב הרב זייטשיק בספרו, ומכאן יש לנו הסבר נפלא:

כותב הרמח"ל {אצרות הרמח"ל, איוב} - כי פעל אדם ישלם לו וכארח איש ימצאינו {לד, יא}. כי בדרך שאדם הולך בעולם הזה, בה הולך לאחר מיתנו. ואותו העון שעשה בעוה"ז בבחירתו, ואז הוא לו לעונג. אותו העון עצמו מתמיד ועושה בגיהנם, אבל בעל כרחו שלא בטובתו. וזה הוא הצער היותר גדול שיכול להיות לו. ולפי ששמשון הלך אחר עיניו, היה ראוי שיעשה כן גם אחר מיתנו בעל כרחו. והקב"ה ריחם עליו ונתן לו העונש הזה בעוה"ז, כדי לתת לו מנוחה לעוה"ב. והוא מה שארז"ל: "ויהי טוחן בבית האסורים". מלמד שכל אחד ואחד הביא לו אשתו לבית האסורים כדי שתתעבר ממנו. וענין זה אומרו הפסוק בהדיא: {איוב כד, יט} "ציה גם חום יגזלו מימי שלג שאול חטאו". כי מי שגונב וגזל בחייו גם במותו יגזול, אלא שבחייו גזל מעות או מגוון להנאתו, ושם יגזול, אם בגיהנם של אש - יגזול אש. ואם בגיהנם של שלג - יגזול שלג. וזה אלילי לצער גדול ולכפרת עונותיו.

כותב הרב זייטשיק - ובמסכת גיהנום אמרו ז"ל: בכל ערב שבת מוליכין אותם לב' הרי שלג ומניחים אותם, ובמוצאי שבת מחזירים אותם למקומם בגיהנום, ומתן נוטלים שלג ונותנין תחת בית שחיייתם כדי לצנן אותם בששת ימי החול, והקב"ה אומר להם: רשעים, אוי לכם שאף בגיהנום אתם גוזלים, שנאמר {איוב כד, יט} ציה גם חום יגזלו מימי שלג שאול חטאו (כלומר, אף בשאול חטאו). ולכאורה, מה שייכת גזילה בעולם הבא, איך יכולים בכלל לגזול שם? מילא בעולם הזה קיימת בחירה ונותנים את האדם לבחור לו, אבל בעולם הבא הלא כבר ניטלה הבחירה מיד האדם ואין בידו לעשות הרע, מה איפוא אפשר לגזול? ועוד, כלום גם שם קיימים יצר ונטיה לרע, ואם לא איך הם גוזלים?

אלא כפי רעיונו, שהורגלו אותם הרשעים לגזול בעולם הזה, כטבע נעשה להם הדבר, הנטייה הזו חדורה כ"כ בנפשם ודבוקה בכל חושיהם ועצמותיהם, עד שאפילו בגיהנום, מקום הדין והמשפט על הרע, מקום הזיכור וההיטהרות מכל עוון ותיעוב, הרי ההרגל עוד עושה את שלו, אפילו מבלי ידיעה והרגשה כבר עושים את הרע, שולחים את ידיהם לגזול, כי כל דמם וכל חושיהם טבועים ברעל הגזילה, היד נשלפת מעצמה, עוד כטרם באה ההכרה ומוחה על זה, כי אם הרע נתיבך בכפותיהם בעולם הזה - ההתדבקות הזו באה עמם גם כשהם מגיעים לעולם הבא, גם שם הם גוזלים.

והקב"ה גוער בהם ומבכה עליהם ברחמנותו: "אוי לכם רשעים", שאף בגיהנום, מקום הטהרה, מקום הפרדה בין הרע והנפש, גם שם אתם גוזלים, עדיין לא נטהרתם, עדיין עומדים אתם תחת השפעת ההרגל הרע שנתרגלתם בעולם השפל, עולם השקר, עדיין בתוך כתמייהם וגילוליהם אתם רובצים, לא הספיקו לכם עוד יסורי הגיהנום כדי לשרוף את הפגמים הדבוקים בכם, הכתמים שרחתם לעצמכם בחייכם בעולם השקר, כמ"ש: כל העובר עבירה אחת בעולם הזה העבירה מלפנתו, ור"א אומר: קשורה בו ככלב.

והר"ד יונתן מפרג ז"ל כתב בספרו יערות דבש: שבמחלוקת במסכת ברכות פרק מ' שמתו: אם המתים יודעים מה שנעשה בעולם הזה אם לא, אומר שאלו ואלו דברי אלקים חיים. כי אלה שנשאר אחרי מותם במדרגת עוה"ז יודעים ומתעניינים בו, משא"כ אלו שהיו בעלי מדרגה רוחנית בעוה"ז אינם יודעים מאומה מעוה"ז כי שוב אינם מתעניינים מהנעשה בו בעוה"ז. כי בהיותם בעוה"ז היו פורשים ורחוקים מכל הוויות שבה.

עד כאן דבריו הנפלאים של הרב זייטשיק.

רבתי, בואו נעבור עכשיו לזכות ולא לשלילה:

מספרת הגמרא {מסכת כתובות עז, ב} - יוב"ל מיכר בהו ועסיק בתורה היה מתדבק בהם ועוסק בתורה. וכך אמר: הפסוק קורא לתורה {משלי ה-יט} אילת אהבים ויעלת חן. אם חן היא מעלה על לומדיה {ויעלת חן} אגוני לא מגנא - וכי לא תגן עליו גם מהמחלה? כי הוא שכיב כשהגיע זמנו של רבי יהושע בן לוי להיפטר מן העולם אמרו ליה: למלאך המות: זיל עביד ליה רעותי לך תעשה לו כל מה שהוא רוצה - תמלא את רצונו אזל איתחזי ליה הלך מלאך המות ונתראה לו א"ל רבי יהושע בן לוי: הביאני לגן עדן ואחזי לי דוכתאי והראה לי את מקומי שם, אמר ליה המלאך: לחיי {בסדר}. א"ל ריב"ל למלאך המות: הב לי סכינך תן לי את סכינך שבו אתה הורג אנשים דלמא מבעתת לי באורחא אני חושש שמא תפחיד אותי בדרך, יהבה ניהליה ונתן לו מלאך המות את הסכין. כי מטא להתם כשהגיע ריב"ל לשם דלייה הרימו מלאך המות על גבי הקיר קא מחזי ליה והראה לו את מקומו בגן עדן שוור נפל להווא גיסא קפץ ריב"ל לצד השני, כלומר לתוך גן עדן. נקטיה בקרנא דגלימייה אך מלאך המות אחז בו בפיתת כסותו. א"ל ריב"ל: בשבועתא דלא אתינא שבועה שלא אחזור! ובכן, נוצרה בעיה חמורה: מלאך המות רצה להחזיר את רבי יהושע בן לוי, אך הוא נשבע שלא יחזור! אמר קודשא בריך הוא אמר הקב"ה בישוב הבעיה: אי איתשיל אשבועתא ניהדר אם נשבע ריב"ל בשבועה מעולם ונשאל עליה להתירה, עליו לחזור: אי לא לא ניהדר אך אם לא, אינו צריך לחזור. מכיון שלא נשאל ריב"ל להתיר שבועה מעולם, הותר לו להישאר בגן עדן. אמר ליה מלאך המות לריב"ל: הב לי סכינאי תן לי את סכיני בחזרה. לא הוה קא יהיב ליה סרב ריב"ל להחזירה ולא נתן לו, כי פחד שמא ישתמש בה נגדו. נפקא בת קלא יצאה בת קול ואמרה ליה {לו} לריב"ל: הב ליה ניהליה דמיתבעא לברייתא תן לו {למלאך המות את סכינו} כי הוא נצרך לה לבריות אחרות. הוא לא ישתמש בו נגדך, אלא נצרך הוא לו ליתול נשמתם של אנשים אחרים. כששמע זאת ריב"ל - החזיר לו את הסכין. הגמרא מתארת כיצד נתקבל ריב"ל בגן עדן: מכריז אליהו קמיה הכריז אליהו הנביא לפניו: פנו מקום לבר ליואי פנו מקום לבר ליואי {לבן לוי}, אזל אשכחיה לר' שמעון בן יוחאי הלך ריב"ל ומצא את רשב"י דהוה יתיב על תלת עשר תכטי פיזא שהיה יושב על שלש עשרה כסאות מזהב טהור. אמר ליה רשב"י לריב"ל: אתה הוא בר ליואי? אמר ליה הן, שאלו רשב"י: האם נראתה קשת בימיך? אמר ליה הן. אם כן אי אתה בר ליואי.

ולא היא ובאמת לא כך היה הדבר דלא הואי מידי שכלל לא היתה נראית הקשת בימינו, אלא סבר ריב"ל: לא אחזיק טיבותא לנפשאי "לא אתגאה בעצמי" – היה ענוותן!

מכאן אנו למדים – מי שהיה ענוותן בעולם הזה, ממשיך להיות כך גם בעולם הבא!

אם אלה הם פני הדברים, נוכל לעמוד על נקודה אחת:

בלעם הרשע אומר לאונקלוס: "אל תגיייר - לא תדרוש שלומם וטובתם כל הימים"

נשאלת השאלה – למה?!

עפ"י מה שלמדנו, התשובה פשוטה מאוד – אם בחייו היתה לו שנאה לעם ישראל, הוא ממשיך לשנוא אותם גם לאחר מותו – זה לא ניגמר! אברהם אבינו שבחייו ניסה להציל את סדום, גם לאחר מותו ממשיך לעשות חסד:

אומרת הגמרא (מסכת עירובין ט, א) – אם אין אש של גיהינום שולטת ברשעי ישראל, איך תפרש את הכתוב: **"עוברי בעמק הבכא"** שנתפרש קודם לכן, כלומר: העוברים על רצונו של מקום מעמיקים להם גיהינום והם בוכים, הרי שפושעי ישראל אכן נידונים בגיהינום! **ההוא** אותו פסוק, פירושו רק **דמחיבי היא שעתא בגיהנם** שהם נידונים לפי לגיהינום לפי שעה ואתי ובא אברהם אבינו ומסיק להו ומקבל להו ומעלה ומקבל אותם; **בר מישאל חוץ מיהודי שבא על בת עובד כוכבים דמשכה עולתו** מפני שעולתו נמשכת ומכסה את המילה שלו ולא מבשקר ליה ואין אברהם אבינו מכירו כיהודי.

אני רוצה לעמוד על נקודה אחת, שראיתי בספר מעיין המועד על חג הסוכות (ע"מ שני"ז), שמביא סיפור נורא ואיום, שימחיש לנו על מה אנחנו מדברים:

מספר הספר מעיין המועד – הגאון הצדיק רבי חיים פרידלנדר זצ"ל, המשגיח בשיבת פוניבז', חש בשיניו. פנה לרופא שערך צילום, והבהילו לבית החולים. גידול ממאיר בלסת, רחמנא ליצלו, עבר ניתוח בארה"ב ושב לארץ לסידרת הקרנות. בו בזמן המש"ב שיגרתו שיחותיו בישיבה, ובישיבת הנגב ובישיבת "לב אליהו" בקריית ישמח משה, ובחוגי המחשבה שהעביר בביתו לקבוצת אברכים. מי שמכיר את השפעתן המדכדכת והמחלישה של ההקרנות, לא יוכל אלא להשתאות.

אבל המחלה הלכה והתפשטה, וההקרנות הלכו והתישו, וכאן מגיעים אנו לסיפורנו. תלמיד הישיבה ביקש להוועץ ברבו, **מרן הגרא"מ שך זצ"ל**. ידע שהדלת תמיד פתוחה. נכנס לזירה, אבל הדלת היתה סגורה; בחדר התקיימה ישיבת הנהלה בראשות ראש הישיבה. המתין לסיומה.

עודו ממתין, והדלת החיצונית נפתחה. המשגיח, רבי חיים פרידלנדר, נכנס, "מה אתה עושה כאן", שאל את הבחור, אמצע ה"סדר" עתה.

"אני מבקש להוועץ בראש הישיבה".

"ומדוע אינך נכנס?"

"כי מתקיימת ישיבת הנהלה"

אם זו ישיבת הנהלה, יכל המשגיח להיכנס. פתח את הדלת. הבחור ראה כיצד כולם קמים, כאיש אחד. פסע פנימה, ולא היה בו כח לסגור הדלת אחריו. ראה הבחור כיצד הוא פונה לראש הישיבה ושואל דבר מה. לא שמע את השאלה, אבל ראה שהכל דומעים. ראש הישיבה ענה, רבי חיים פנה לצאת, וראש הישיבה ליווהו. בפתח ראה את הבחור, שאל לרצונו, וענהו.

הבחור עלה לבית המדרש, אכול סקרנות. מה שאל המשגיח, מדוע כולם בכו. בצורהיים פגש באחד הר"מים, ושאלו בחכמה: **"ראיתי שהמשגיח נכנס ושאל משהו את ראש הישיבה. ראיתי שכולם בוכים, וראש הישיבה ענה. אם זה דבר שאיני ראוי לדעתו, כאילו לא שאלתי. אבל אם רשאי אני לדעת, מבקש אני לדעת".**

ענה הר"מ: **"אספר לך, בתנאי שלא תגלה זאת בחודש הקרוב".**

וסיפר שהמשגיח גילה, שהוא מגיע היישר מהרופא, הרופא הודיעו שנכשל בעצירת המחלה. אין עוד טעם בהקרנות, והן יופסקו. ייתנו רק תרופות לשיכון הכאבים.

"וכמה זמן נותר לי לחיות, להערכתכם", שאל המשגיח.

"שבועיים שלושה", ענה הרופא.

שמע המשגיח, ובא סיפר זאת, ואין פלא שכולם בכו. אך לא לשם כך הגיע. הוא בא לשאול: אדם שנתירו לו שבועיים לחיות, מה עליו לעשות.

לערוך חשבון נפש, לשוב בתשובה יותר עמוקה, לחזור על תלמודו: **"אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו (פסחים נ, א)**

להכין ספריו לדפוס, להעניק זמן איכות לילדיו?

וראש הישיבה ענה: **"אדם שנתור לו פרק זמן קצר לחיות, ינצלו כדי לעבוד ולעמוד על שיפור המידות".**

מי שהכיר את המשגיח ומידותיו האצילות, את שליטתו העצמית המוחלטת, ידע שבשבועיים הספיקו לו לליטוש אחרון, לברק סופי. אנו, זקוקים להרבה יותר. אבל התשובה כה תמוהה. רגילים אנו להתייחס למידות כאל יצרניות של מעשים. אבל המשגיח עמד בפני תקופת התנתקות ממעשים. לשם מה עליו לשפר מידותיו?

והתשובה, שכאשר מגיע האדם למרום נשקלים מעשיו, נקבע שכרו, אבל בראש ובראשונה שואלים מי בא, מי הגיע, מי אתה.

עד כאן.

כשקראתי את זה, אמרתי לעצמי: **"ר' חיים פרידלנדר צריך לעבוד על המידות שלו?!"**

כותב הגאון מוילנה (אבן שלמה, פרק א) – עיקר חיות האדם, הוא להתחזק תמיד בשבירת המידות, ואם לאו למה לו חיים.

אם ככה יוצא, שעבודת המידות היא העיקר.

אומרת המשנה (מסכת אבות ה, יט) – כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינו. ושלשה דברים אחרים, מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה, ורוח נמוכה, ונפש שפלה, מתלמידיו של אברהם אבינו. עין רעה, ורוח גבוהה, ונפש רחבה, מתלמידיו של בלעם הרשע.

באים חז"ל ואומרים לנו – דע לך, בפרשה הזו אין שום מצוה. אבל יש בה את התשתית לבנות בן אדם!

אם אתה רוצה לדעת איך נבנה אברהם אבינו, בבקשה – מ - עין טובה, ורוח נמוכה, ונפש שפלה!

אתה רוצה לדעת איך נהיה בלעם הרשע? חי עם אתון, מחפש לקלל את ישראל וגם לאחר מותו, ושואלים אותו מה לעשות עם ישראל, הוא אומר: **"לא תדרוש שלומם וטובתם כל הימים"** – איך זה נוצר?! זה נוצר מ - עין רעה, ורוח גבוהה, ונפש רחבה!

בהמשך, שואלת המשנה – **"מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע?"**

נשאלת השאלה – מה זאת אומרת 'מה בין תלמידיו'?!"

תלמידיו של אברהם אבינו, הולכים ב"ה עם חליפה ארוכה ועם כובע עגול. אבל תלמידיו של בלעם הרשע, הולכים עם ג'ינס מחורר וחולצה שכתוב עליה מספר '10'. יש להם ב"ב עגילים באזניים כנגד י"ב שבטים ועוד עגיל בעין כנגד 'עין טובה'!

☺ - מה זאת אומרת מה ההבדל?! יש הבדלים עצומים!

המשנה לא מביאה את ההבדלים האלה, אלא מה היא אומרת?!

"מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע" – יכולים לשבת באותה ישיבה שני בחורים, עם אותו כובע ואותה חליפה – אחד יהיה תלמידו של אברהם אבינו, והשני יהיה מתלמידיו של בלעם הרשע!

למה???

אם אין לו 'עין טובה':

אחד רק יצא לבניה של מרפסת – "הלו, תבואו מהר, מישהו התחיל לבנות כאן משהו!"

מה אכפת לך?! הוא יגנוב לך את השמש?! מה קרה???

'עין רעה' – הוא לא יכל לראות את השני מצליח!

חז"ל לא אמרו לנו שהוא שונה – הוא נראה אותו הדבר!

מלמדת אותנו הפרשה, עד כמה האדם צריך לתקן את מידותיו.

(ברוך שאמר)

🌸 בדרך הדרוש 🌸

דאית מלאכין מושוטטין בכל העולם ורואין מעשה בני אדם, וכשבית דין העליון דן את האדם, המה יעידון ויגידון מעשה בני אדם, ונמצא דיש עדות על מעשה בני אדם. ואיתא בגמרא (ב"ק עה, א) מודה בקנס ואחר כך באו עדים רב אמר פטור ושמואל אמר חייב. נמצא ההיודי מועיל לדעת רב, ואפילו אם האדם חטא כשמתוודה הוא כקטן שנוהר דמי בלי חטא, אבל לדעת שמואל דאמר מודה בקנס ואחר כך באו עדים חייב, אינו מועיל לו היודי, וחייב מיתה אם חטא. והוה שאמר בלעם "אוי מי יהיה משמואל", בשלמא לדעת רב יש תקוה ביידי אף על פי שחטא אבל לשמואל אינו מועיל, ואדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, אם כן מי יוכל לחיות בלי חטא. (פניני הרמ"ע מפאנו)

(שפע חיים – מכתבי תורה מכתב כ - לימים

נוראים)

אוי מי יהיה משמואל. (כד, כג)

איתא בכתבי האר"י ז"ל על הפסוק הזה שאמר בלעם, שציער את עצמו מה שראה שקרח יבוא לתיקון מאחר דיצא ממנו שמואל הרמתי, אבל על עצמו לא ראה תיקון, לכן ציער את עצמו. הרי לך דנרמזו שמואל בשתי תיבות "משמואל". ומאחר דהאיר לנו בהקדמותיו נלך באורחותיו. אף אנו נאמר בו מה דקאמר בלעם "אוי מי יהיה משמואל" דמשמע לדעת שמואל ציער עצמו, ודבר זה צריך ביאור.

ונקדים מה דאיתא בעשרה מאמרות והוא ידוע לכל בי רב, דעיקר התשובה הוא היודי, וכתב העשרה מאמרות (חיקור דין א ג) הטעם שהוא מודה בקנס, ומודה בקנס הוא פטור. וזה אין לאוקמי אלא אליבא דרב, אבל אליבא דשמואל אינו מועיל היודי מטעם דמודה בקנס. דאיתא בזהר על פסוק עיני ה' המה מושוטטים בכל הארץ,

אוי מי יהיה משמואל. (כד, כג)